

BIJLAGENBOEK WIE DE WONING HOUDT, PASSE HAAR AAN

**Onderzoek naar het opwaarderen van eengezins-
woningen voor ouderen**

Houten, 12 juli 2005

Colofon

In opdracht van:

Aedes-Arcares Kenniscentrum Wonen-Zorg en
"Werkgroep 12" van de provincie Zeeland

Auteurs:

drs. Linda van de Lagemaat
ir. Marlies van der Linden
drs. Eric Schellekens
ir. Carien Stephan (KITZZ)

Laagland'advies, Houten

Tel. 030 692 70 90

KITZZ, Groningen

Tel. 050 36 86 257

Het Kenniscentrum Wonen-Zorg is een gezamenlijke activiteit van Aedes vereniging van woningcorporaties en Arcares brancheorganisatie verpleging en verzorging. Het kenniscentrum denkt mee met zorginstellingen en woningcorporaties die nieuwe woonzorgprojecten of woonzorgarrangementen willen realiseren. Het brengt kennis en informatie inzake wonen en zorg bijeen en stelt deze beschikbaar.

Aedes-Arcares Kenniscentrum Wonen-Zorg

Postbus 8258

3503 RG Utrecht

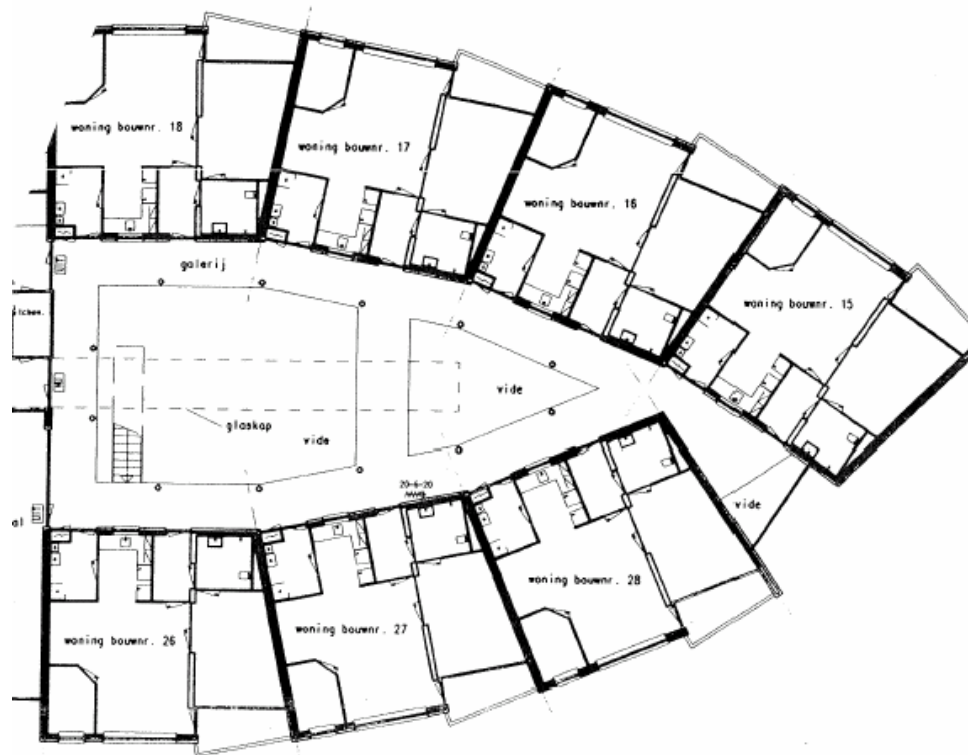
Tel. 030 273 97 75

e-mail: info@kcwz.nl

www.kcwz.nl

INHOUD

Bijlage 1	Uitnodigingsbrief onderzoek: RIO/CIZ, Zorgstroom en Stichting Welzijn Ouderen.....	1
Bijlage 2	Antwoordformulier behorend bij uitnodigingsbrief.....	3
Bijlage 3	Overzicht aanmeldingen onderzoek	5
Bijlage 4	Kenmerken respondenten thuisinterviews	7
Bijlage 5	Vragenlijst Thuisinterview	9
Bijlage 6	Checklist woning	19
Bijlage 7	Vragenlijst Aanvullend Onderzoek	23
Bijlage 8	Do's en don'ts	29
Bijlage 9	Omgevingseisen CROW	35
Bijlage 10	Plattegrond Woonzorgcentrum Zoutelande en Bisschopstraat: 2 goede voorbeelden volgens Thuiszorgmedewerkers.	37
Bijlage 11	WBO en KWR	39
Bijlage 12	Pakketten onderzoek 'Geen drempel te hoog'	41

WONING-INDELING

De woningen zijn voorzien van een ruime woonkamer met half open keuken (met uitzicht op de binnenhof) en grote slaapkamer, een praktisch ingerichte en compleet betegelde toilet-badkamer met verhoogd toilet, douche en wastafel. Naast de woonkamer is een extra kamer, geschikt als logeerkamer of hobbyruimte. Iedere woning is voorzien van een eigen beschut en overdekt terras of balkon. Alle woningen tezamen beschikken op de begane grond over een ruime afgesloten fietsenberging.

Ook aan een optimale energiezuinigheid is gedacht; de woningen zullen worden voorzien hoog-rendement-c.v. installaties en extra-isolerende dubbele beglazing.

De totale oppervlakte van de woning bedraagt ongeveer 60 m².

Bijlage 1 Uitnodigingsbrief onderzoek: RIO/CIZ, Zorgstroom en Stichting Welzijn Ouderen

N.B. De drie organisatie hebben een identieke brief verzonden, de naam van de organisatie is in de verschillende versies aangepast. In de bijlage is de versie van Zorgstroom opgenomen.

Amersfoort, 14 april 2004

Geachte heer/ mevrouw,

Zo lang mogelijk in uw eigen huis blijven wonen, een onderzoek in de gemeente Veere

Doet u mee?

De Provincie Zeeland en de gemeente Veere hebben samen met enkele andere partijen het initiatief genomen voor een onderzoek onder ouderen in eengezinswoningen. Doel van dit onderzoek is na te gaan welke aanpassingen in de eengezinswoning en in de woonomgeving nodig (en mogelijk) zijn zodat ouderen in staat zijn langer zelfstandig in hun woning te wonen.

Veel ouderen willen dat en kiezen er graag voor in hun vertrouwde woning te blijven wonen, ook al levert deze woning veel beperkingen op. Denkt u aan de steile trap, de dorpels, het kleine toilet of het ontbreken van een toilet op de slaapverdieping.

Zorgstroom ondersteunt dit onderzoek. Daarom schrijven wij u deze brief met het vriendelijke verzoek of u wilt deelnemen. Deelname staat uiteraard geheel vrij. Het onderzoek wordt uitgevoerd door Laagland'advies, een adviesbureau dat veel ervaring heeft op het terrein van ouderen, wonen en zorg.

Wat kunt u verwachten?

Als u het interessant vindt om deel te nemen aan dit onderzoek stuurt u bijgaand formuliertje ingevuld terug naar Laagland'advies. U hoeft geen postzegel te plakken.

Een medewerker van Laagland'advies neemt dan telefonisch contact op voor het maken van een afspraak met mw.ir. Carien Stephan. Zij is ergonoom en dus deskundige als het gaat om aanpassingen van de woon- werk- en leefomstandigheden aan de beperkingen waar velen van ons mee te maken hebben, in en om huis.

Carien Stephan komt dan in de maand juni of juli bij u op bezoek en neemt met u de beperkingen door die u in uw huis en uw woonomgeving ondervindt. Hierover vult zij met u een vragenlijst in. Het bezoek zal maximaal twee uur duren. Het staat u vrij als daar iemand bij aanwezig is (bijvoorbeeld uw zoon of dochter, een buurman of buurvrouw) als u dat prettig vindt.

Deelname aan dit onderzoek kost u uiteraard niets, integendeel. U krijgt voorlichting en tips over hoe u uw huis zou kunnen aanpassen aan uw wensen en behoeften. En daarnaast krijgt u een klein presentje voor uw deelname.

Liever geen huisbezoek, maar wel meepraten?

Het kan natuurlijk zijn dat u, om wat voor reden dan ook, liever geen huisbezoek ontvangt, maar wel wilt meepraten en denken over wat er nodig is om langer thuis te blijven wonen. Dat kan. Daarvoor organiseert Laagland'advies 4 zogenaamde groepsgesprekken met ongeveer 8 ouderen per keer, waarvoor wij u graag uitnodigen. Tijdens dit groepsgesprek laten medewerkers van Laagland'advies u een korte videofilm zien van verschillende aanpassingen in en om huis die mensen in de gemeente Veere hebben laten aanbrengen om langer prettig te kunnen wonen. Na de videofilm gaan zij met u in gesprek over de verschillende aanpassingen die u gezien hebt, over de vraag waar u mogelijkheden of problemen ziet en wanneer u ervoor zou kiezen om uw woning aan te passen. Welke hulp heeft u daarbij nodig? Waar ziet u tegenop? Dit soort vragen zullen zij met u doornemen. Het groepsgesprek duurt ongeveer twee uur. Ook als u deelneemt aan een groepsgesprek ontvangt u een klein presentje voor uw moeite.

Plaats en tijd van het groepsgesprek zullen, als u zich aanmeldt, nog bekend worden gemaakt.

Wat vragen wij van u?

Ik hoop dat ik uw interesse voor dit onderzoek heb gewekt. Graag nodig ik u uit het formulier in te vullen en terug te sturen naar Laagland'advies met bijgevoegde antwoordenvolp. Wilt u zo vriendelijk zijn om uiterlijk voor 14 mei te reageren? Laagland'advies neemt vervolgens contact met u op voor een afspraak of u ontvangt een uitnodiging voor één van de groepsgesprekken. Indien u nog vragen heeft over het onderzoek kunt u contact opnemen met Eric Schellekens of Marlies van der Linden van Laagland'advies (telefoonnummer 033-4229522).

Als u niet wenst deel te nemen aan het huisbezoek of aan het groepsgesprek hoeft u uiteraard niets te doen. Alleen de gegevens die u zelf versterkt met het insturen van het antwoordformulier worden door Laagland'advies gebruikt en alleen voor dit onderzoek.

Met vriendelijke groet,

L.Q. Phernambucq
Voorzitter Raad van Bestuur Zorgstroom

Deelname aan project Opwaarderen Eengezinswoningen in de gemeente Veere

Wilt u zo vriendelijk zijn om voor 14 mei het formulier retour te zenden?

Naam bewoner:

Adres:

Postcode:.....Woonplaats:

Telefoon:

Leeftijd:

Wilt u antwoord geven op de volgende vragen? U kunt aankruisen wat van toepassing is:

Heeft u een indicatie van het RIO ontvangen?

- Nee
- Ja

Zo ja, welke indicatie heeft u ontvangen?

- Huishoudelijke verzorging
- Persoonlijke verzorging
- Verpleging
- Verblijf langdurig (verzorgings- of verpleeghuis)

Woont u in een:

- Huurwoning
- Koopwoning

Woont u in een:

- Rijtjeswoning
- Twee onder een kap woning
- Vrijstaande woning
- Flat of appartement
- Anders:

Ik ben bereid om deel te nemen aan:

- Groepsgesprek
- Thuisinterview

Datum en handtekening:

.....

Graag dit formulier sturen in bijgaande enveloppe. Een postzegel is niet nodig.

Bijlage 3 Overzicht aanmeldingen onderzoek

Woonplaats		RIO/CIZ-indicatie	
<i>Plaats</i>	<i>Aantal</i>	<i>Indicatie</i>	<i>Aantal</i>
Koudekerke	27	Ja	96
Oostkapelle	18	Nee	52
Veere	17	Niet opgegeven	1
Serooskerke	16		
Westkapelle	14	Type indicatie	
Domburg	13	<i>Type</i>	<i>Aantal</i>
Zoutelande	13	Huishoudelijk verz.	61
Grijpskerke	11	Hh. & pers. verz.	20
Vrouwenpolder	11	Persoonlijke verz.	7
Biggekerke	3	Verblijf	3
Gapinge	3	HV/PV/Verblijf	2
Meliskerke	2	Niet opgegeven	2
Aagtekerke	1	HV/Verpleging	1
		PV/Verpleging	1
		PV/Verblijf	1
Huur/koop		Leeftijd	
<i>Eigendomsvorm</i>	<i>Aantal</i>	Gemiddelde	73,8
Koop	108	Jongste	42
Huur	38	Oudste	93
Niet opgegeven	3		
Type woning		Opgave interview	
<i>Type</i>	<i>Aantal</i>	<i>Type</i>	<i>Aantal</i>
Vrijstaand	56	Thuis	128
Rij	54	Niet opgegeven	11
Twee-onder-een kap	23	Groep	7
Appartement	5	Beiden	3
Niet opgegeven	4		
Boerderij	3		
Hoekwoning	2		
Half vrijstaand	1		
Rug aan rug woning	1		

Bijlage 4 Kenmerken respondenten thuisinterviews

In totaal hebben er 47 personen/huishoudens meegewerkt aan de thuisinterviews. In onderstaande tabellen en figuren is een nadere analyse gegeven van de respondenten.

tabel 1 Geslacht

	Aantal	%
Man	17	36%
Vrouw	30	64%
Totaal	47	100%

Bron: Thuisinterviews, 2004

tabel 2 Huishoudenssamenstelling

	Aantal	%
Alleenstaand	25	53%
Tweepersoonshuishouden	21	45%
Onbekend	1	2%
Totaal	47	100%

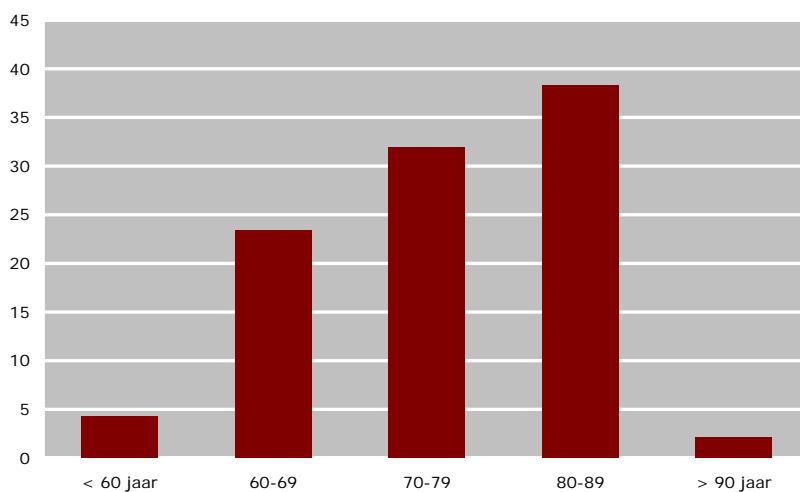
Bron: Thuisinterviews, 2004

tabel 3 Type woning

	Aantal	%
Rijwoning	23	49%
Hoekwoning	14	30%
Boerderij	2	4%
Seniorenwoning	3	4%
Vrijstaand	1	2%
Bungalow	1	2%
Missing	4	9%
Totaal	47	100%

Bron: Thuisinterviews, 2004

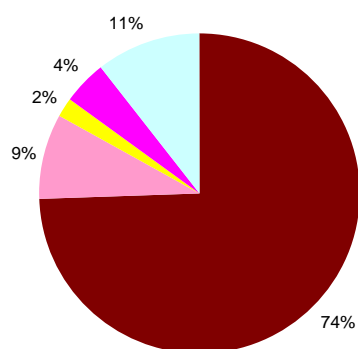
Figuur 1 Leeftijdsklasse (in %)

Bron: *Thuisinterviews, 2004*

Figuur 2 Indicatie RIO/CIZ (in%)

■ Nee
■ Huishoudelijke en Persoonlijke Verzorging
■ Huishoudelijke Verzorging
■ Verblif
■ Onbekend

Bron: *Thuisinterviews, 2004*

Bijlage 5 Vragenlijst Thuisinterview

Postcode / huisnr. /

Ter introductie

Laagland'advies, een adviesbureau voor wonen, welzijn en zorg, voert samen met KITTZ, een bureau dat zich bezighoudt met zelfredzaamheid en wonen, een project uit dat als doel heeft senioren zo lang mogelijk in hun eigen huis te laten wonen. Dit project is opgezet vanuit de provincie Zeeland en de gemeente Veere.

We houden ongeveer 50 interviews bij ouderen thuis, zoals bij u, om goed inzicht te krijgen in de obstakels in eengezinswoningen. Het gaat om obstakels die mensen belemmeren zelfstandig te kunnen wonen en zelfstandig hun dagelijks activiteiten uit te kunnen voeren. Denkt u hierbij aan een steile trap, die u niet meer goed kunt oplopen, drempels die bij het rijden met een rollator in de weg zitten, bovenkastjes waar u niet bij kunt, geen wc op de verdieping van de slaapkamer, enz.

Ook willen we bekijken wat mensen vinden van hun directe woonomgeving. Heeft u last van scheve stoeptegels, is het postkantoor of bankgebouw onlangs verdwenen, enzovoorts?

Aan de hand van de resultaten van al deze interviews samen willen we bekijken welke aanpassingen in eengezinswoningen en de woonomgeving nodig en mogelijk zijn, zodat oudere bewoners langer zelfstandig in zijn of haar eigen woning kan blijven wonen.

Zelf ontvangt u een kopie van de woningchecklist die wij met u doornemen. Daarin vindt u een overzicht van de belemmeringen die uw woning u biedt. In dit project is niet voorzien in daadwerkelijke aanpassingen van individuele woningen.

Ik begin met vragen stellen. Daarna zal ik een lijstje met aandachtspunten opnoemen om te kijken of dat geldt voor uw huis. Ik wil ook graag een en ander in uw huis zien op meten. Vindt u dat goed?

Aan het eind maak ik foto's van dingen die u opnoemt of maak er een video-opname van. Die foto's en video-opnamen worden gebruikt voor ons rapport en voor presentaties over bijvoorbeeld woningaanpassingen. Gaat u daarmee akkoord?

We beginnen met de vragen:

- 1) man vrouw

- 2) **Wat is uw leeftijd: jaar**

- 3) **Woont u alleen of met partner:**
 - alleenwonend ga naar vraag 5
 - samen met partner ga naar vraag 4
 - anders:

4) **Wat is de leeftijd van uw partner:jaar?**

5) **In wat voor soort woning woont u:**

- eengezinswoning in rijtje (geen hoekwoning)
- hoekwoning in een rijtje
- anders: ...

Nu volgen wat vragen over uw lichamelijke gesteldheid.

5) **Heeft u moeite met lopen of andere lichamelijke aandoeningen?**

- Nee, loopt nog geheel zelfstandig (ook zonder stok), zowel binnen als buiten
- Ja:
 - loopt binnen met een stok
 - loopt binnen met een rollator
 - gebruikt binnen een trippelstoel of rolstoel
 - loopt buiten met een stok
 - loopt buiten met een rollator
 - wordt buiten geduwd in rolstoel
 - gebruikt buiten een scootermobiel
 - gebruikt buiten een elektrische rolstoel
 - gebruikt buiten een elektrisch autootje (brommobiel)
 - komt niet meer buiten.....
 - anders
 - heeft moeite met trap lopen.....
 - kan geen trap op lopen
 - heeft moeite met op een (huishoud)trapje staan
 - heeft moeite met opstaan van een stoel.....
 - heeft moeite met opstaan uit een bed.....
 - ziet slecht: heeft speciale bril en leeshulpmiddelen
 - hoort slecht: heeft gehoorapparaat
 - heeft moeite met hoog reiken.....
 - heeft moeite met bukken.....
 - weinig kracht in handen
 - heeft last van duizeligheid/ evenwicht.....
 - kan niet zelf douchen of in bad.....
 - anders:

6) Heeft u thuiszorg op dit moment?

Persoonlijke verzorging: douchen, wassen op bed, aankleden, etc.

Verpleegkundige zorg: wondverzorging, toedienen medicijnen, geven injecties, etc.

Huishoudelijke verzorging: schoonmaken, opruimen, maaltijd klaarmaken, etc.

- Nee
- Ja (ook aangeven waarom en wat thuiszorg doet)
 - voor huishoudelijke verzorging: omdat.....
 - voor persoonlijke verzorging: omdat.....
 - voor verpleging: omdat
 - anders:

7) Heeft u een indicatie voor thuiszorg of verzorgingshuis/ verpleeghuis?

- Nee
- Ja (indien voor thuiszorg, ook aangeven waarom en wat thuiszorg gaat doen), voor:
 - huishoudelijke verzorging:
 - persoonlijke verzorging:
 - verpleging:
 - verzorgingshuis/ verpleeghuis, omdat.....
 - anders, omdat

8) Heeft u hulp van uw partner, uw kinderen, vrijwilligers, burens?

- Nee
- Ja: (ook aangeven waarom en wat mantelzorg doet)
 - voor persoonlijke verzorging, omdat.....
 - voor verpleegkundige zorg, omdat.....
 - voor huishoudelijke verzorging, omdat.....
 - anders, omdat:

9) Heeft u particuliere hulp?

- Nee
- Ja: (ook aangeven waarom en wat particuliere hulp doet), omdat

Ik ga u nu vragen, welke belemmeringen u ondervindt die in verband staan met de woning. Waar heeft u moeite mee, waarbij heeft u hulp nodig of zijn er dingen die u niet meer kunt en die een ander voor u doet (bijv. thuiszorg, uw partner of een werkster)?

- 10) Ondervindt u belemmeringen bij het huis binnenkomen, (indien ja, dan precies aangeven wat voor belemmeringen)**
- Nee
 - Trapje lopen bij voordeur:
 - Moeite met rollator of rolstoel door hoge drempel bij voordeur...
 - Moeite met wegzetten scootermobiel.....
 - Moeite met sleutel in slot.....
 - Weinig licht bij voordeur 's avonds.....
 - Moeite met schoonmaken van hal en gang, vooral met
 - Anders.....
- 11) Ondervindt u belemmeringen als u door uw huis loopt (indien ja, dan aangeven wat voor belemmeringen)?**
- Nee
 - Huis is te groot, teveel lopen
 - Drempels (met rollator, rolstoel of trippelstoel).....
 - Bochten nemen met rollator, rolstoel of trippelstoel
 - Losliggende kleedjes
 - Anders
- 12) Ondervindt u belemmeringen bij eten klaarmaken, afwassen, enzovoorts in de keuken (indien ja, dan aangeven wat voor belemmeringen)?**
- Nee
 - Met afwassen
 - Met maaltijd bereiden
 - Met koken
 - Iets uit bovenkastjes pakken
 - Iets uit onderkastjes pakken.....
 - Anders
- 13) Gebruikt u daarvoor hulpmiddelen in de keuken?**
- Nee
 - Stoel of zitje op rollator tijdens afwassen, aardappelen schillen, koken, etc. ...
 - Andere losse hulpmiddelen in de keuken, nl:
- 14) Ondervindt u belemmeringen in WC, (indien ja, dan precies aangeven wat voor belemmeringen)**
- Nee
 - Naar wc gaan met rollator:
 - In wc met rollator
 - Van wc pot opstaan
 - kan niet bij raamsluiting
 - Andere problemen in wc:
 - Moeite met schoonmaken van de toiletruimte, vooral met
 - Anders

- 15) Gebruikt u hulpmiddelen in de WC?**
- Nee
 - Losse verhoogde toiletbril:
 - Andere losse hulpmiddelen, nl:
- 16) Ondervindt u belemmeringen in de woonkamer (indien ja, dan aangeven wat voor belemmeringen)?**
- Nee
 - Weinig ruimte voor lopen en draaien met rollator of rolstoel ...
 - Kan niet bij raamsluitingen
 - Moeite met schoonmaken van de woonkamer, vooral met
 - Andere problemen in woonkamer:
- 17) Gebruikt u hulpmiddelen in de woonkamer?**
- Nee
 - Sta-op stoel ...
 - Tillift
 - Andere losse hulpmiddelen in woonkamer, nl:
- 18) Ondervindt u belemmeringen als u de badkamer gebruikt, (indien ja, dan aangeven wat voor belemmeringen)?**
- Nee
 - Niet alleen onder de douche durven of kunnen
 - Niet in bad kunnen ...
 - Zich niet (alleen) kunnen wassen
 - Problemen met kranen ...
 - Kan niet bij raamsluiting ...
 - Moeite met schoonmaken van badkamer, vooral met
 - Andere problemen
- 19) Gebruikt u hulpmiddelen in de badkamer?**
- Nee
 - Losse douchestoel of douchekrukje
 - Los badliftje
 - Vrijrijdbare douchestoel
 - Tillift ...
 - Andere losse hulpmiddelen in badkamer, nl: ...
- 20) Ondervindt u belemmeringen in de slaapkamer (indien ja, dan precies aangeven wat voor belemmeringen)?**
- Nee
 - Kan niet of heel moeilijk omhoog komen of opstaan uit bed ...
 - Kan niet bij raamsluitingen
 - Moeite met schoonmaken van de slaapkamer, vooral met
 - Weinig ruimte voor rollator of rolstoel
 - Weinig ruimte voor tillift

- 21) Gebruikt u hulpmiddelen in de slaapkamer?**
- Nee
 - Papegaai aan bed
 - Postoel
 - Andere losse hulpmiddelen in de slaapkamer, nl: ...
- 22) Ondervindt u belemmeringen bij het trap lopen (indien ja, dan precies aangeven wat voor belemmeringen)?**
- Nee
 - Niet trap meer op en af lopen
 - Problemen met trap op en af lopen
 - Steile trap
 - Niet goed kunnen vasthouden aan leuning
 - Onvoldoende steun aan trapleuning
 - Moeite met trap schoonmaken, vooral met.....
 - Anders
- 23) Ondervindt u belemmeringen bij het onderhouden van de tuin (indien ja, dan precies aangeven wat voor belemmeringen)?**
- Nee
 - Problemen met gras maaien ...
 - Problemen met onkruid wieden en struiken snoeien, etc. ...
 - Anders:
- 24) Indien problemen, wie helpt u bij het onderhouden van de tuin?**
- Partner, familielid, buurman, etc.
 - Tuinman
 - Anders:
- 25) Bent u wel eens gestruikeld of gevallen in uw huis?**
- Nee
 - Ja. Waarover en waardoor kwam dat:
.....
 - Hoe vaak
- 26) Voelt u zich veilig in huis?**
- Nee. Waarom niet:
 - Ja
- 26) Wat zou er aan de woning gedaan moeten worden, zodat u er zich veilig(er) voelt?**
- Weet niet ...
 - Veilige sloten ...
 - Mogelijkheid om te kijken wie er aan de voordeur staat ...
 - Anders:

27) **Vindt u uw woning op dit moment geschikt om er uw leven lang te blijven wonen?**

- o Ja. Kunt u aangeven, wat in uw ogen de woning geschikt voor u maakt? (daarna naar vraag 29)
.....
- o Nee ga naar vraag 28

28) **Indien nee, kunt u aangeven, wat er aan de woning gedaan zou moeten worden om hem geschikt te maken?**

- o Nee, weet niet
- o

Deze vraag is voor mensen met een indicatie voor verzorgingshuis of die willen verhuizen naar aanleunwoning of seniorenwoning.

Zo niet dan door naar vraag 30

29) **Als u morgen gebeld wordt en hoort dat er een plek vrij is in het verzorgingshuis of in een aanleunwoning van uw keuze, zou u die dan aannemen?**

- o Nee. Waarom niet:
- o Ja, want
- o Indien ja en stel uw woning wordt zodanig aangepast, dat u weer redelijk zelfstandig zou kunnen functioneren, zou dan toch naar het verzorgingshuis of aanleunwoning gaan?
 - o Ja, omdat
 - o Nee, want

ga naar vraag 31

30) **Indien geen indicatie, denkt u dat u binnenkort of in de toekomst zal verhuizen naar een seniorenwoning, aanleunwoning of naar een verzorgingshuis? Indien ja, wilt u dan de reden noemen?**

- o Nee
- o Ja, naar seniorenwoning, omdat
- o Ja, naar aanleunwoning, omdat
- o Ja, naar verzorgingshuis, omdat
- o Ja, naar:, omdat

31) **Van de dingen waarvoor u nu hulp nodig heeft van uw partner of van thuiszorg, of die u helemaal niet meer kunt, wat vindt u daarvan het ergst? Waar heeft u het meest hinder van dat u het niet meer kunt?**

- o
- o
- o ik kan alles nog zelf en heb geen hulp nodig, maar ik zou het meest erg vinden, als ik niet meer kan:
.....

- 32) **Stel dat u een geldbedrag krijgt om enkele dingen in uw woning aan te passen, zodat u minder hulp nodig heeft of zich veiliger voelt in uw huis, wat zou u dan kiezen?**

(eerst respondent zelf laten denken, dan pas voorbeelden noemen)

- alarmsysteem
- traplift
- goede trapleuningen
- bad eruit en goede doucheruimte
- douchezitje
- wandbeugels (waar?)
- wc op verdieping slaapkamer
- comfortslot (veilig slot in voordeur)
- spionnetje in voordeur of raam naast voordeur
- anders:
- anders:

Nu volgen enkele vragen over de directe omgeving om uw huis.

- 33) **Doet u nog zelf, lopend al of niet met rollator of in rolstoel of per scootermobiel, boodschappen en andere dingen, zoals een brief posten, naar postkantoor of bank, bibliotheek, enzovoorts?**

- Ja, doe dat nog zelf en zonder problemen
- Ja, doe dat zelf maar ondervindt daarbij onderweg de volgende belemmeringen:
 - scheve stoeptegels...
 - drukke weg oversteken...
 - anders:
- Doe dit wel zelf, maar aan de arm van partner, particuliere hulp, enzovoorts, omdat ..
- Nee, doe dat niet meer vanwege de volgende problemen
 - scheve stoeptegels.....
 - drukke weg oversteken...
 - anders:

Ik noem nu enkele dingen die in uw woonomgeving voorkomen of misschien niet voorkomen, maar waarvan u vindt dat ze er wel zouden moeten zijn.

34) Liggen de volgende voorzieningen op loopafstand van uw woning? (niet meer dan 10 minuten lopen)

Voorzieningen	Ja	Nee, maar dat is	
		ook niet nodig	wel wense-lijk
Winkels of winkelwagen voor dagelijkse boodschappen			
Plaats waar geld kan worden gehaald (bank, postkantoor, postagentschap)			
Halte voor openbaar vervoer			
Apotheek			
Huisarts			
Kruisgebouw			
Gemeenschapshuis/ouderensoos			
Gemeentelijke dienst			
Politiebureau			
Brievenbus			
Doe-het-zelf zaak			
Winkels voor kleding, cadeaus e.d.			
Kerk			
Bibliotheek			
Verzorgingshuis of steunpunt waarvan hulp kan worden gegeven (indien nodig)			
Een park of plantsoen			
Voorzieningen voor sport en recreatie			
Uitgaansmogelijkheden			

36) Zijn de volgend items aan- of afwezig in uw omgeving?

Items	Ja	Nee
Het oppervlak van de wegen/paden in de directe woonomgeving is vlak en stroef		
Geen drempels of andere verhogingen/obstakels in de directe woonomgeving		
Parkeerplaats direct bij huis		
De wegen/paden zijn voldoende breed (2 mensen met gebruik rollator kunnen elkaar passeren)		
Veilige route van woning naar parkeerplaats (voldoende verlichting en overzichtelijk)		
Veilige route van woning naar voorzieningen (voldoende verlichting en overzichtelijk, goede oversteekplaatsen)		
Voldoende rustpunten (bijvoorbeeld bankjes) op de route naar de voorzieningen		

Bijlage 6 Checklist woning

Ik noem nu een lijst met dingen in de woning en vraag aan u of die in uw huis aanwezig zijn. Mag ik ook zelf gaan kijken en eventueel meten?

(Checklist Woning doornemen, door de woning lopen, kijken of het item aanwezig is en eventueel meten)

Postcode/huisnr./.....

Checklist Wonen				
Woningtype (eengezinswoning, hoekwoning, e.d.)				
Bouwjaar				
Type trap (recht, met draai of met tussenplateau)				
Mogelijkheid tot aanbouw (in tuin of in garage)?				
Items	Ja	Nee	N.V.T.	Opmerkingen
Voordeur				
Geen oneffenheden in toegangspad				
Geen traptreden of opstapje bij voordeur				
Toegangspad opgehoogd of hellingbaan om niveauverschillen te compenseren				
Drempel weg of verlaagd bij voordeur				
Deurmat verzonken in vloer				
Brievenbus in voordeur (i.p.v. postbus aan het tuinpad)				
Brede vrije doorgang voordeur (90 cm)				
Doorkijkmogelijkheid in voordeur /raam naast deur				
Driepuntsslot				
Ruime hal/entree (voor draaien met rollator)				
Lichtpunt voordeur met schakelaar bij deur				
Trap/aanbouw				
Tweede leuning naast trap				
Beugel aan of vlak naast spil van de trap				
Leuningen lopen voldoende door aan het begin en eind				
Dichte trap				
Lichtpunt met hotelschakelaar in trapgat				

Antislip op trap				
Traplift				

Slaapkamer				
Drempel weg				
Directe deur naar badkamer				
Brede vrije doorgang deur(en) (90 cm)				
Slaapkamer op begane grond (min. 16 m ²) met aangrenzende badkamer				
Slaapkamer op verdieping (min. 4,30 m bij 3 m)				
2 ^{de} telefoonaansluiting aanwezig				
Toilet aanwezig op korte afstand van slaapkamer en op dezelfde verdieping				
Items	Ja	Nee	N.V.T.	Opmerkingen
Badkamer				
Badkamer op dezelfde verdieping als slaapkamer				
Drempel weg				
Brede vrije doorgang deur				
Antislip vloer				
Douche				
Bij douche: geen douchebak, maar vloer op afschot				
Beugels naast de douche				
Douchezitje				
Thermostaatkraan bij douche				
Handige verstelbaarheid hoogte douchekop				
Geén badkuip of klein zitblad				
Indien toch bad: thermostaatkraan				
Indien toch bad: beugels bij bad				
Indien toch bad: badzitje				
Indien toch bad: badliftje				
Plek voor handdoek/shampoo/zeep/schoon goed				
Verhoogde toiletpot (> 42 cm incl. bril)				
Hangend toilet				
Beugels naast toilet				
Vrije ruimte naast toilet (voor hulpverlening)				
Grootte badkamer minimaal 2,20 m bij 2,20 m				
Toilet				

Drempel weg				
Brede vrije doorgang deur				
Verhoogde toiletpot (> 42 cm incl. bril)				
Beugels naast toilet				
Toilet in nabijheid slaapkamer				
Vrije ruimte naast toilet (voor hulpverlening)				
Hangend toilet				

Woonkamer				
Drempel weg				
Brede vrije doorgang deur				
Woonkamer oppervlakte > 20 m ²				
Keuken				
Drempel weg				
Brede vrije doorgang deur				
Onderrijdbare keuken (voor rolstoel)				
Thermostaatkraan				
Items	Ja	Nee	N.V.T.	Opmerkingen
Kooktoestel naast aanrecht met links en rechts afzetruimte voor pannen				
Buitenruimte (tuin of balkon)				
Drempel buitendeur weg of verlaagd				
Balkonvloer of tuin opgehoogd om niveauverschil te overbruggen of hellingbaan				
Brede vrije doorgang buitendeur				
Lichtpunt buitendeur met schakelaar bij deur				
Beugels aanwezig bij deur naar balkon of tuin				
Overige items				
Alle overige drempels weg				
Leuning naast keldertrap				
Keldervloer gelijk met aansluitende vloer				
Geen niveauverschil (bijvoorbeeld leefkuil)				
Bediening ramen en bovenlichten: tussen 90 cm en 1.20 m				
Hang- en sluitwerk conform politiekeurmerk				
Voldoende wandcontactdozen (niet met verlengsnoeren werken)				
Wandcontactdozen op bereikbare plaatsen				
Optische rookmelder op slaapverdieping (op lichtnet)				

Teruggebogen deurklinken				
Harde, gelijkmatige maar niet gladde vloer				

En nu de laatste vraag voor mensen van woningen waaruit blijkt dat de respondent beter uit is met bepaalde aanpassingen.

37) Wat heeft u ervan weerhouden om uw woning op bepaalde punten die genoemd zijn in de checklist, te verbeteren, zoals? (enkele relevante punten opnoemen, die niet in de woning aanwezig blijken te zijn en die de bewoner wel in de weg zit, zoals hoge drempel weg of beugels in toilet of badkamer).

(Mensen zelf antwoord laten opnoemen)

- Nooit last van gehad
- Dat willen we niet, want
- Nooit aan gedacht, want
- Heeft nooit iemand aan ons verteld dat dat kon en wat er dan moet gebeuren ...
- Teveel gedoe.....
- Teveel rotzooi in je huis.....
- De kosten
- Weet niet hoe je dat moet aanpakken
- We zijn van plan om te verhuizen naar een toegankelijker woning (einde interview)
- anders:

38) Wat zou u over de streep kunnen trekken om dat wel te doen?

(mensen zelf antwoord laten opnoemen)

- Weet ik niet
- Niets, we willen het niet, want
- Iemand die vertelt wat er gedaan moet worden en hoe
- Geld (vragen van wie men geld verwacht)
- Weten wat dat gaat kosten
- Zeker weten dat de boel weer netjes is na afloop
- Anders

Opmerkingen:

Vragenlijst Telefonische Enquête Veere

Februari 2005

Goedemorgen/middag/avond u spreekt met van Laagland'advies.

Wij zijn bezig met een woonwensenonderzoek onder ouderen voor Het Kenniscentrum Wonen en Zorg van Aedes-Arcares.

Afgelopen zomer heeft u deel genomen aan het onderzoek 'zo lang mogelijk in uw eigen huis blijven wonen'. U hoeft toen een bezoek aan huis gehad van een ergonom, mw. Carien Stephan, of van één van de vrijwilligers van Stichting Welzijn Ouderen Veere. In dit gesprek heeft u onder andere gesproken over aanpassingen die in uw woning nodig zijn waardoor u langer zelfstandig thuis kunt blijven wonen.

Graag zouden we u telefonisch nog wat aanvullende vragen willen stellen. Het gesprek duurt ongeveer 10 minuten. Komt het gelegen als ik u nu de vragen voorleg?

- Ja > *ga naar introtekst uw huis*
- Nee, ik heb nu geen tijd > *probeer afspraak te maken*
- Nee, ik doe nooit mee aan onderzoek > *probeer te overtuigen, anders bedanken*
- Anders, namelijk: > *bedanken en afsluiten*

I. Belemmeringen in huis

Ik wil u graag eerst enkele vragen stellen over uw woning, uw gezondheid en de trap in uw woning.

1. Heeft u een trap in de woning naar de slaapverdieping?

- 1. Ja
- 2. Nee
- 3. Anders, nl.....

2. Hoe vaak neemt u per dag ongeveer de trap naar boven?

- 1. 0- 2 keer
- 2. 3- 5 keer
- 3. vaker dan 5 keer

3. Slaapt u op de bovenverdieping?

- 1. Ja, ik slaap op de bovenverdieping
- 2. Nee, ik heb een slaapkamer beneden
- 3. Nee, beneden: ik heb mijn bed in de woonkamer gezet

4. Vindt u het traplopen in toenemende mate bezwaarlijk?

1. Ja
2. Nee → ga door naar vraag **6**
3. Anders, nl.....

5. Op welk moment van de dag vormt de trap het grootste probleem?

1. 's ochtends
2. 's middags
3. 's nachts
4. Anders, nl _____

6. Probeert u eens uw gezondheid en/of de gezondheid van uw partner te vergelijken met vijf jaar geleden. Zijn er verandering in uw gezondheid of in de gezondheid van uw partner opgetreden?

1. nee, in het geheel niet, gezondheid is bij beiden hetzelfde als vijf jaar geleden
2. ja, in enige mate is de gezondheid verslechterd bij één van beiden.
3. ja, in enige mate is de gezondheid verslechterd bij ons allebei
4. ja, in sterke mate is de gezondheid verslechterd bij één van beiden
5. ja, in sterke mate is de gezondheid verslechterd bij ons allebei

7. Welke aanpassingen heeft u in verband met uw gezondheid op dit moment nodig in uw woning? (meerdere antwoorden mogelijk)

Enq: vraag open stellen

1. Beugels in de badkamer
2. Beugels in het toilet
3. Verhoogd toilet
5. Toilet op de slaapverdieping
6. Douchezitje
7. Po naast het bed tijdens het slapen
8. Rollator
9. Rolstoel
10. Anti-slip in de badkamer
11. Aangepast aanrecht/keukenkastjes
12. Traplift
13. Hellingbaan bij (voor)deur
14. Drempels verwijderen
15. Anders, nl.....
16. Geen aanpassingen aanwezig/ nodig

8. Zijn er woningaanpassingen aanwezig die u niet gebruikt?

1. Ja → ga naar vraag **10**
2. Nee → ga naar vraag **11**

9. Om welke reden gebruikt u deze aanpassing(en) niet?

1. Aanpassing was er al, heb ik niet nodig

2. Aanpassing is niet voor mij, maar bijvoorbeeld voor partner
3. Aanpassing werkt niet goed/ is kapot
4. Ik schaam me ervoor om deze aanpassing te gebruiken
5. Ik heb het niet meer nodig
6. Anders, nl _____

10. Beschikt u over een tweede WC op de slaapverdieping?

1. Ja
2. Nee

11. Moet u 's nachts wel eens de trap af naar beneden om naar het toilet te gaan?

1. Ja
2. Af en toe
3. Nee -> ga door naar vraag **15**
4. Wil niet zeggen -> ga door naar vraag **15**

12. Hoe vaak moet u 's nachts de trap af om naar het toilet te gaan?

1. 0- 2 keer
2. 3- 5 keer
3. vaker dan 5 keer

13. Ervaart u dit als een probleem?

1. Ja
2. Niet echt
3. Nee

14. Hoe lost u dit nu op?

1. Ik houd het op en ga niet of minder naar de WC
2. Ik heb een po/po-stoel op de kamer
3. Ik drink 's avonds minder, waardoor ik 's nachts minder naar de WC moet.
4. Anders, nl ...

II. Verhuizen of aanpassen?

Nu wil ik u graag een aantal vragen stellen over gewenste aanpassingen in uw woning.

15. Woont u in een koop- of in een huurwoning?

1. Huurwoning
2. Koopwoning

16. Zijn er dingen aan of in uw huidige woning die u graag anders zou willen hebben?

- 1. Ja
- 2. Nee

17. Waar heeft u op dit moment het meeste behoefte aan?

18. Welke moeilijkheid/probleem lost u met deze aanpassing op?

19. Het realiseren van deze aanpassing kost natuurlijk geld.

- a) **HUUR: Hoeveel huurverhoging bent u bereid voor de aanpassing(en) per maand te betalen?**
- b) **KOOP: Wat heeft u maximaal over voor deze aanpassing(en)?**

20. Het aanbrengen van een tweede toilet leidt tot een huurverhoging van €6,00 per maand. Heeft u dit bedrag hier voor over?

Enq: alleen voor huurders

- 1. Ja
- 2. Nee, ik vind dit te duur
- 3. Nee, ik heb er geen behoefte aan
- 4. Niet van toepassing (men heeft bijv. al een tweede toilet)

21. Als u in de toekomst meer problemen krijgt met traplopen zijn er verschillende oplossingen mogelijk. Ik noem u nu drie mogelijkheden, kunt u vervolgens aangeven welke oplossing uw voorkeur heeft en wat uw tweede en derde keus zou zijn?

Enq. Oplossingen voorlezen en nummeren, 1 is meest aantrekkelijke oplossing, 3 is de minst aantrekkelijke oplossing.

Oplossing	Nummer
Verhuizen naar een appartement met lift	
Aanbrengen toilet/badkamer op slaapverdieping huidige woning	
Verhuizen naar een gelijkvloerse woning in laagbouw (seniorenwoning met slaapkamer en badkamer/toilet op begane grond	
Anders, nl	

22. U woont nu nog steeds zelfstandig thuis, wanneer denkt u is het echt niet meer mogelijk om thuis te blijven wonen? Kunt u beschrijven hoe u de toekomst ziet wat dat betreft?

23. Denkt u dat u binnen nu en twee jaar moet verhuizen vanwege uw gezondheid of die van uw partner?

Enq voorlezen:

1. Nee > naar vraag **26**
2. Nee, maar eventueel binnen 4 jaar
3. Eventueel wel/misschien
4. Zou wel willen, maar kan niets vinden/er is te weinig aanbod
5. Ja
6. Ik heb al iets anders gevonden

24. Welke type woning heeft dan u voorkeur?

1. appartement met lift
2. appartement zonder lift
3. aanleunwoning
4. verzorgingshuis
5. gelijkvloerse woning
6. eengezinswoning
7. anders, nl...

25. Wilt u een woning huren of wilt u een woning kopen?

1. Uitsluitend kopen
2. Uitsluitend huren
3. Liever kopen, eventueel huren
4. Liever huren, eventueel kopen
5. Geen voorkeur

III. H u i s h o u d e n

26. Hoeveel personen wonen er totaal in uw woning?

.....personen (*aantal invullen*)

27. Wat is uw leeftijd?

.....jaar (*vul in*)

28. Wat is de leeftijd van uw partner?

.....jaar (*vul in*)

30. Heeft u nog opmerkingen/ vragen naar aanleiding van deze vragenlijst?

**We zijn aan het einde gekomen van de vragenlijst.
Ik wil u hartelijk bedanken voor uw medewerking.**

Bijlage 8 Do's en don'ts

A) SEV Toolkit (2003)

Bij het aanpassen van woningen in de bestaande bouw is de eigenaar-bewoner een belangrijke doelgroep. Oudere eigenaar-bewoners zijn gebaat bij een advies op maat. De Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting (SEV) heeft een toolkit (bestaande uit een handboek en softwarepakket) samen met marktpartijen ontwikkeld waarmee de bestaande woning kan worden getoetst op geschiktheid voor senioren. Met als concreet resultaat: de noodzakelijke verbetermaatregelen en de bijbehorende kosten. In vier pilotprojecten is ervaring opgedaan met deze toolkit en met hoe je oudere eigenaar-bewoners zover kunt krijgen dat ze ook daadwerkelijk hun woning (laten) verbeteren

	Do	Don't
Publiciteit	Publiciteit (foldercampagne, tv, website, kabelkrant, lokale kranten).	Woningaanpassing als negatief brengen. Mensen erop wijzen dat ze oud worden.
Bewustwording	Bewustwording en voorlichting (sensibilisering gedurende maanden – jaren). Gebruik van een film.	Doelgroep niet segmenteren.
Vertrouwen	Vertrouwen winnen. Dus geen commerciële partij als woonadviseur, maar bijvoorbeeld iemand van de corporatie of de politie.	Meerdere aanspreekpunten.
Samenwerking	Veel lokale partijen erbij betrekken (woningcorporatie, gemeente, maar ook de huisarts, apotheek, kapper, zwembad etc).	(Te hoog) prijskaartje voor het woonadvies.
Doe-het-zelf	Lokale doe-het-zelf-zaken met apart levensloopbestendig segment (anti-slip, beugels, douchezitje etc).	Opdringen.
Adviseurs	Adviseurs die zowel technische als sociale achtergrond hebben.	Zicht kwijtraken op de doelgroep. Wie heeft nu wat gedaan uiteindelijk? Hoe ziet het vervolgtraject eruit?
Ergotherapeut	Ergotherapeut als woonadviseur.	Leesbaarheid en duidelijkheid van het woonadvies niet ingewikkeld en lijkig maken.
1 loket	Eén aanspreekpunt voor de klant. Persoonlijke benadering.	Samenwerken met commerciële partijen is lastig gebleken in de praktijk.
Leefwereld	Media (TV) ouderen zijn moeilijk te bereiken, maar kijken wel veel TV.	Ga niet voorbij aan de oudere zelf. Verplaats je in de leefwereld.
Meepraten	Laat ouderen meedenken en meepraten.	Denken voor de ouderen. Spanningsveld wat kan optreden is: het centraal willen stellen van de oudere als besluitnemer en het willen realiseren van een levensloopbestendige woning. Een oudere kan iets willen wat niet levensloopbestendig is.
Financieel	Financiële steun door gemeente en landelijke overheid.	Ontbreken van (financiële) prikkels en stimulans om aanpassing te realiseren.

Wetgeving	Wettelijke aanpassingen	Regelgeving maakt het moeilijk om woningen te creëren die voldoen aan alle eisen (Bouwbesluit, Woonkeur etc).
Allochtonen	Allochtone ouderen vragen een aparte benadering. Lossen veel dingen intern op, maar de nood is even hoog.	Pas op voor: allochtoon meldt zich niet dus geen probleem. Er moet meer moeite gedaan worden om deze probleemvraag op tafel te krijgen.
Wie signaleert?	Signaleringsfunctie van Thuiszorg, huisartsen. Zij kunnen woonadviseur tippen. Samenwerking is gewenst.	
Segmentatie doelgroep	De oudere bestaat niet, dus segmenteren. Iemand van 50 heeft andere behoeften wat betreft woningaanpassing, dan iemand van 75.	Geen onderscheid maken in doelgroep.
Begeleiding ouderen	Begeleiding ouderen. Woningaanpassing vereist nogal wat van een oudere. Voortdurend aanvoelen van weerstand bij ouderen. Holistische benadering van de klant.	Enkel en alleen advies geven is verkeerd. Ouderen hebben begeleiding nodig. Zijn op hogere leeftijd, soms alleen en bang voor de buitenwereld en alles wat nieuw is.
Preventief	Preventief is lastig: aanpassing van je woning is een <i>negatief</i> beslismoment, zolang er nog geen probleem is.	Moeilijk is het om vijftigers en zestigers van het nut te overtuigen dat preventieve aanpassingen zinvol zijn. Vergeet de bewustwording niet.
Starten	Wat is er echt nodig om te starten? Projectplan, financiën, <i>sense of urgency</i> , strikte agenda met mijlpalen (opstartfase is 2 maanden en dan moeten we bezig zijn).	
Prijskaartje	Prijskaartje woonadvies belemmert het aantal aanvragen.	Prijs vragen voor advies.

B) PON/ BOZ Blijvend Thuis in Eigen Huis

Blijvend Thuis in Eigen Huis (BTEH) is een door het PON ontwikkelde methode om oudere eigenaar-bewoners te stimuleren hun woning tijdig aan te passen. Hierdoor kunnen zij langer veilig en comfortabel in de eigen woning blijven wonen. Er is een handboek samengesteld waarin de methode stapsgewijs wordt beschreven en waarin de benodigde instrumenten zijn opgenomen. Belangstellenden kunnen aan de hand van dit handboek in hun eigen gemeente een project Blijvend Thuis in Eigen Huis opzetten. Behalve het handboek heeft het PON ook foldermateriaal en een video ontwikkeld over woningaanpassingen. Het PON heeft het project inclusief de bijbehorende instrumenten overgedragen aan het Brabants Ondersteuningsinstituut Zorg (BOZ).

	Do	Don't
Doelgroep	Deelname is vrijblijvend.	Zicht op doelgroep na afloop.
Gebied	Lokale organisatie. Project is landelijk, maar wordt elke keer opnieuw lokaal uitgevoerd m.b.v. lokale vrijwilligers.	Vervolgtraject is in ontwikkeling.

C) Blijven wonen waar je woont

Steunpunt Vrijwilligerswerk Veere (SWO Platteland Walcheren en Gemeente Veere)

	Do	Don't
Doelgroep	55 jaar en ouder eigenaar-bewoners	Geen onderscheid maken in de doelgroep.
Perspectief	Inzoomen op veiligheid, toegankelijkheid, betere bruikbaarheid	
Vragenlijst	Mensen zelf de vragenlijst laten aanvragen en invullen.	
Adviseurs	Vrijwilligers als woonadviseur werkt naar tevredenheid. Zes vrijwilligers in dienst met bouwkundige achtergrond. Voordeel is dat je dicht bij de mensen staat.	Nadeel van vrijwilligers is dat deze meer verwachten. Ze verwachten ook gezellige uitjes, ontmoetingen, kortom een zekere genoegdoening van hun baantje. Ander nadeel is dat ze geen vast contract hebben. Hierdoor bellen ze makkelijk af of zien er na een aantal maanden vanaf.
Financieel	In combinatie met stimuleringsregeling van de gemeente Veere (Opplussen). Subsidie mogelijk tot max. €1.000	Sommige mensen moeten voordat ze voor subsidie in aanmerking komen heel veel veranderen (moet toegankelijk zijn). 'Ik wil alleen maar een steun aanbrengen. Nu moet ik zoveel verbouwen, dat kost teveel'.
	Cursus Blijf in Balans: voorkomen van valongelukken voor ouderen.	
Bewustwording	Mensen gaan erover nadenken. Heel veel mensen bereikt. Weinig die bezoek aanvragen. Nog minder mensen doen aanpassing. Mensen gaan er pas op latere leeftijd aan denken.	Te weinig aandacht voor de bewustwording. Is geen kwestie van even kort, maar van lange adem en lange termijn. Effecten zijn waarschijnlijk pas later zichtbaar.
Publiciteit	Publiciteit: In 13 kernen bijeenkomsten gehouden in de Dorpshuizen 's middags voor 55 jaar en ouder.	Bijeenkomsten 's avonds houden in plaats van 's middags.

D) IWZ Opwaarderen: maatregelen voor het langer zelfstandig wonen van ouderen in de bestaande woningvoorraad.

Gelders Steunpunt Wonen voor Ouderen, BOZ, Innovatieprogramma Wonen en Zorg, Aedes-Arcares.

	Do	Don't
Centrale vragen	<p>Voordat een besluit genomen wordt antwoord op de volgende vragen:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ontwikkeling van de markt. Vraag naar en bestaand aanbod woonzorgvormen in de wijk/ dorp? 2. Woonomgeving. Waar zijn voorzieningen gevestigd? 3. Het gebouw: heeft het complex bouw- en woontechnische potenties om verder te worden ontwikkeld? 4. Huidige bewoners. Leeftijd, vraag naar zorg en dienst, waardering complex. 5. Aanbod van diensten, welzijn en zorg. 	
Bewoners-communicatie	<p>Goede en eerlijke communicatie met bewoners. Succesfactor is het vinden van de juiste communicatiewijze op een goede 'toonhoogte' voor preventieve maatregelen.</p> <ol style="list-style-type: none"> a) bewonerscommissie b) schriftelijke enquête of interview c) groepsgesprekken d) breng resultaten onder de aandacht van bewoners e) maken van excursie met bewoners naar voorbeeldwoning/ -complex. 	
Barrières 1	<p>Let op het 'onzichtbare karakter van de aanpassingen. Bij het weghalen van de drempels ziet men immers na aanpassing geen drempel meer, maar wel een gat in de vloerbedekking.</p>	<p>Denk vanuit de bewoners hoe zij tegen een aanpassing in hun eigen huis aankijken.</p>
Barrières 2	<p>Houd rekening met de psychologische barrières bij ouderen. Men ziet de noodzaak vaak nog niet. Aanpassing is een negatieve keuze.</p>	<p>Te makkelijk denken over aanpassingen. Is voor ouderen iets waar ze tegenop zien.</p>
Adviseurs	<p>Inzet van een ouderenadviseur (vanuit bijv. SWO of Ouderenbond). Hij is onafhankelijk, zoekt actief persoonlijk contact en ondersteunt en adviseert de ouderen.</p>	

E) Engeland: Care en Repair

Care en Repair is een *National Housing Charity*, een onafhankelijke, lobbyende en campagnevoerende organisatie. Opgericht in 1986. Doel is de ontwikkeling, promotie en ondersteuning van beleid en initiatieven, die ouderen en gehandicapten in staat stellen om zolang mogelijk zelfstandig in hun eigen woning te blijven wonen. Huurders hebben daarbij de hoogste prioriteit. De invalshoek is gezondheid en welzijn.

	Do	Don't
Samenwerking	Samenwerking met verschillende instanties: samenbrengen van informatie in en dienstverlening vanuit één punt is het uitgangspunt. Partners zijn: lokale overheid, welzijnsinstellingen, gezondheidszorg, vrijwilligersorganisaties, lokale aannemers, lokale charitatieve instellingen.	Niet aansluiten bij lokale partners die ook ouderen als doelgroep hebben. Woningaanpassing op zichzelf laten staan.
1 loket	1 loket: de <i>Home Improvement Agencies</i> adviseren en begeleiden de mensen.	
Signalering	Ouderen moeten zelf het probleem signaleren. Daarom veel aandacht voor het probleem door middel van: videoband, balie, foldermateriaal, internet etc.	Te weinig publicatie.
Doelgroep	Doelgroep is breder dan ouderen, ook gehandicapten.	Doelgroep onduidelijk geformuleerd.
Vertrouwen	Persoonlijk contact, winnen van vertrouwen en het centraal stellen van de cliënt als uiteindelijke besluitnemer.	Advies geven zonder dat er sprake is van vertrouwen vanuit de oudere.
Prijskaartje	Gedeeltelijke subsidie van de woningaanpassing. Advies is gratis.	Prijs vragen voor advies.
Zelfhulp	Zelfhulpguides: wie kan mij helpen? Waar kan ik het geld vandaan halen? Hoe pak ik het aan? Wat zijn mijn rechten? Nuttige adressen.	

F) Woonkeur

Nieuwe woningen met dit woonkeurmerk zijn extra toegankelijk, gebruiksvriendelijk en makkelijk aanpasbaar. Woonkeur is samengesteld uit de eisen van de vier meest bekende eisenpakketten voor nieuwbouw: het Seniorenlabel, het Politiekeurmerk Veilig Wonen voor Nieuwbouw, de VAC-Kwaliteitswijzer en het Handboek voor Toegankelijkheid. WoonKeur bestaat uit een verplicht basispakket dat eisen omvat betreffende de directe woonomgeving (voor zover die onder verantwoordelijkheid van de opdrachtgever valt), het woongebouw en de woning. Daarnaast zijn er drie pluspakketten ontwikkeld: veiligheid, gebruikskwaliteit en toekomstwaarde. Deze pluspakketten kunnen aanvullend op het basispakket WoonKeur behaald worden. Verder wordt ieder plan voorzien van een extra advies door een WoonkeurAdviesGroep

	Do	Don't
Samenstelling	Woonkeur is samengesteld uit vier eisenpakketten: Seniorenlabel, Politiekeurmerk Veilig Wonen, VAC Kwaliteitswijzer en Handboek voor Toegankelijkheid.	
Uitgebreid eisenpakket		Vrij lastig te realiseren. Als totale pakket niet mogelijk blijkt, dan alleen basis- en aanvullende eisen.
Rol gemeente	Faciliteren en stimuleren. Aandacht aan geven.	Gemeente kan eisenpakket niet opleggen.

Breed gedragen	Tal van organisaties scharen zich achter Woonkeur: ANBO, PCOB, KBO, VAC, Politiekeurmerk, Gehandicaptenraad,	
Flexibiliteit		Probleem met flexibiliteit in de uitvoering van de eisen bij de individuele consument.
Uitbreiding	Roep om uitbreiding Woonkeur met bijvoorbeeld Wijkkeur of maatregelen duurzaam bouwen en domotica.	
Diversiteit woonconsumenten	Gezien de grote diversiteit is het een slim idee om <i>unique selling points</i> te bedenken.	
Ontwerpen	Onderwerp de bouwkundige ontwerpen in een zo vroeg mogelijk stadium aan een Woonkeurtoets.	Als plannen al te ver gevorderd zijn, is het niet meer mogelijk om Woonkeureisen te realiseren.
WAG's	WoonkeurAdviesGroepen: staat nog in de kinderschoenen.	
Toezicht	Veel gemeenten maken concrete afspraken met bouwers (verplicht om eisenpakket te gebruiken). Maar een toezicht op de naleving of een keuring ontbreekt.	
Opleiding	Promoot Woonkeur door het op te nemen in de bouwkundige opleidingen.	

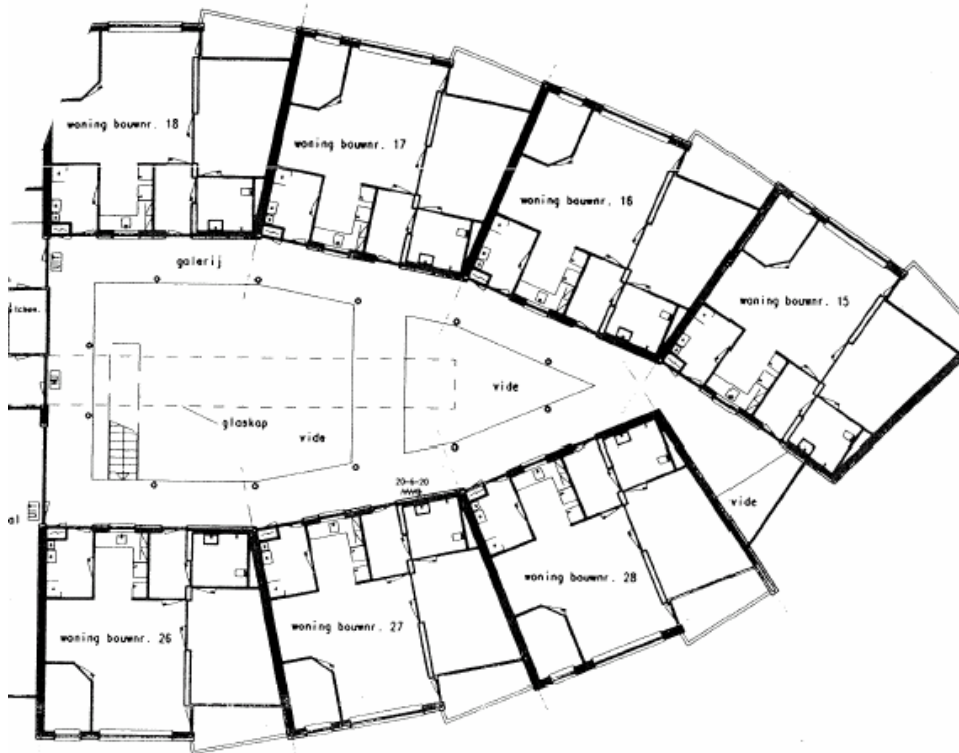
Bijlage 9 Omgevingseisen CROW

Verplaatsingssnelheid	<ul style="list-style-type: none"> • Doorlooptijd baseren op loopsnelheid van $\leq 0,5$ m/s. • Openingsnelheid van automatische deuren baseren op loopsnelheid van 2 m/s.
Loopafstand	<ul style="list-style-type: none"> • Afstand tussen zitgelegenheid op veelgebruikte routes ≤ 200m. • Afstand tussen zitgelegenheid in heuvelachtig terrein en winkelcentra ≤ 100m. • Korte looproutes tussen belangrijke bestemmingen. • Beperk hoogteverschillen. • Hellingbanen, liften en trappen situeren in de kortste route.
Vrije looproute	<ul style="list-style-type: none"> • Vrije doorgangsbreedte looproute indien regelmatig wordt gepasseerd $\geq 1,5$m. • Vrije doorgangsbreedte looproute indien continu wordt gepasseerd $\geq 2,4$m. • Vrije doorgangsbreedte looproute bij incidentele puntvernauwing $\geq 1,2$m. • Draairuimte voor elektrische rolstoelen buiten en in publieke gebouwen $\geq 2.0 \times 2.0$m
Vrije hoogte	<ul style="list-style-type: none"> • Vrije doorgangshoogte looproute $\geq 2,6$m. • Vrije doorgangshoogte bij incidentele objecten in looproute $\geq 2,2$m.
Loopoppervlak	<ul style="list-style-type: none"> • Stroefheid: waarde ≥ 65 gemeten met het toestel van Leroux volgens NEN 2873. • Onderling hoogteverschil oneffenheden ≤ 5mm. • Geen zachte ondergronden op (belangrijke) looproutes. • Maaswijdte en spleetbreedte ≤ 2 cm. • Gleuven haaks op de looprichting. • Hoogteverschil ≤ 2cm overbrugbaar zonder extra voorzieningen. • Dwarshelling looproute $\leq 1:50$. • Bij een helling of trap dient het loopoppervlak in de dwarsrichting zuiver horizontaal te zijn.
Natuurlijke gidslijnen	<ul style="list-style-type: none"> • Gebruik waar mogelijk natuurlijke gidslijnen. • Gidslijnen zijn strak en ononderbroken. • Gebruik voelbare materiaalverschillen, zoals gras/klinkers. • Gebruik hoogteverschillen, zoals gevels en muurtjes.

Geleidelijnen	<ul style="list-style-type: none"> • Geleidelijnen toepassen als gidslijnen niet aanwezig of mogelijk zijn: • Oversteekplaatsen (inclusief middenbermen en vluchtheuvels). • Grote open ruimtes, zoals pleinen. • Drukke locaties, zoals stationspleinen, openbaarvervoerhaltes en perrons. • Geleidelijnen alleen toepassen op veilige situaties en dus nooit op: openbare weg, voetgangersoversteekplaatsen, fietspaden, tram- en busbanen. • 0,6m brede strook, bestaande uit een met de voet en tast-stok voelbaar ribbelprofiel in de looprichting. • Hoogte van de ribbels in de buitenruimte 5mm, bij een harde en gladde ondergrond $\geq 2,5$mm. • Hart-op-hartafstand tussen de ribbellijnen ≥ 43mm en ≤ 60mm. • De geleidelijn is ononderbroken en heeft zo min mogelijk richtingsveranderingen. • De ribbels volgen de looprichting. • Uitvoeren in materiaal met een verschil in reflectiefactor ten opzichte van de omliggende bestrating $\geq 0,3$. • Attentiemarkering toepassen bij richtingveranderingen van 45 graden of meer en bij keuzepunten. • Afstand tot obstakels $\geq 0,3$m.
Waarschuwingsmarkering	<ul style="list-style-type: none"> • Toepassen bij gevaarlijke situaties, zoals oversteekplaatsen: • 0,6m brede strook van met de voet voelbaar noppenprofiel. • Hoogte noppen 5,0 mm. • Hart-op-hartafstand noppen 60mm. • Afstand tot obstakels $\geq 0,3$m. • Aanbrengen loodrecht op looprichting. • In lawaaiige omgeving markeringen toepassen die goed hoorbaar zijn (klanktegels).
Attentiemarkering	<p>Toepassen bij keuzepunten in geleidelijnen, richtingveranderingen groter dan 45 graden, toeleiding naar natuurlijke gidslijn.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bij richtingveranderingen ≥ 45 graden en bij kruispunten: vlak van 0,6x0,6m zonder markering (alleen op harde ondergrond) of vlak met noppenprofiel van 0,6x0,6m. • Hart-op-hartafstand noppen 60mm. • Hoogte noppen 5 mm. • Gebruik in lawaaiige omgeving markeringen die goed hoorbaar zijn (klanktegel).
Bedieningselementen	<ul style="list-style-type: none"> • Bedieningshoogte tussen 0,90m en 1,20 m (bij voorkeur op 0,95m). • Bedieningselementen $\geq 0,50$ m vrij uit een inwendige hoek. • Bedieningsweerstand deuren ≤ 30N. • Leuninghoogte $0,85\text{m} \leq 0,95\text{m}$ • Hoogte extra leuning 0,60m. • Diameter leuning $30 \leq 50$ mm. • Vrije omvatbaarheid ≥ 50mm. • Belastbaarheid ≥ 2.000N.
Sociale veiligheid	<ul style="list-style-type: none"> • Situeer hoofdroutes langs bebouwing. • Creëer bij hoofdroutes door groengebieden zicht op de omgeving; vermijd dichte begroeiing binnen 4m langs de route. • Breng goede verlichting aan langs hoofdroutes.

Bron: Richtlijn Integrale Toegankelijkheid Openbare Ruimte (2002)

Bijlage 10 Plattegrond Woonzorgcentrum Zoutelande en Bischofstraat: 2 goede voorbeelden volgens Thuiszorgmedewerkers.

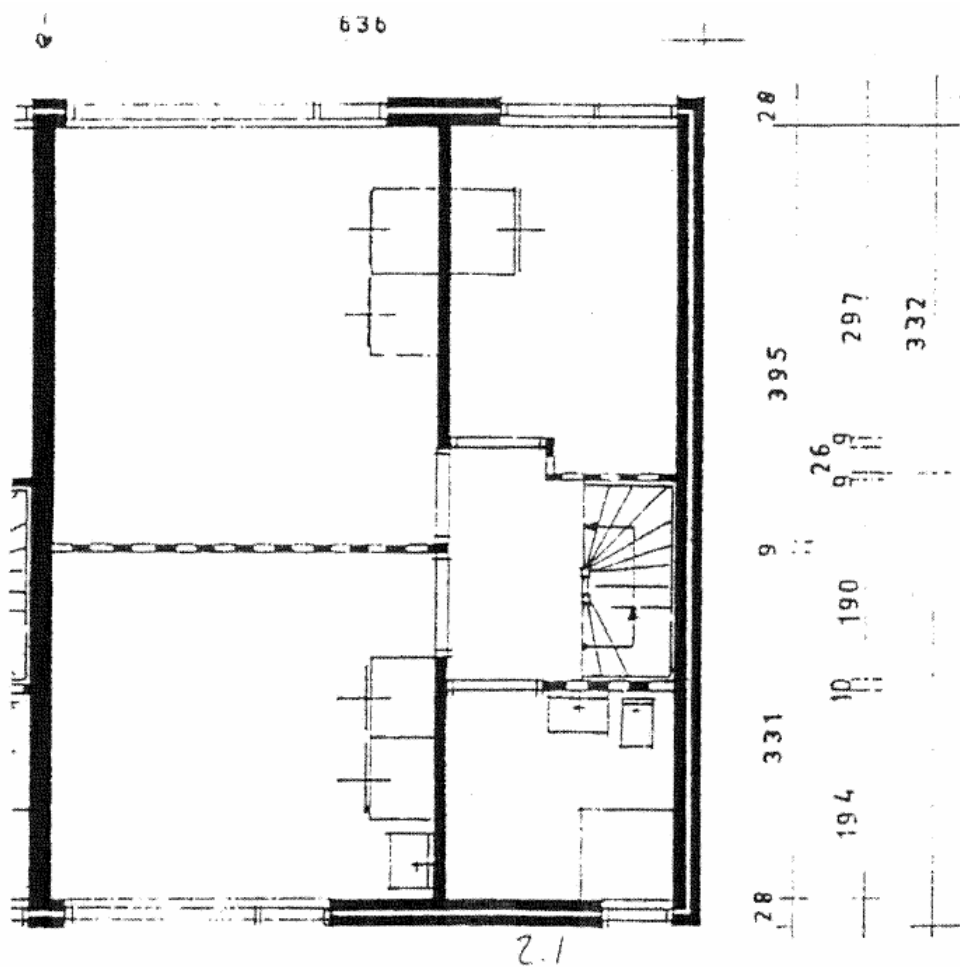
WONING-INDELING

De woningen zijn voorzien van een ruime woonkamer met half open keuken (met uitzicht op de binnenhof) en grote slaapkamer, een praktisch ingerichte en compleet betegelde toilet-badkamer met verhoogd toilet, douche en wastafel. Naast de woonkamer is een extra kamer, geschikt als logeerkamer of hobbyruimte. Iedere woning is voorzien van een eigen beschut en overdekt terras of balkon. Alle woningen tezamen beschikken op de begane grond over een ruime afgesloten fietsenberging.

Ook aan een optimale energiezuinigheid is gedacht; de woningen zullen worden voorzien hoog-rendement-c.v. installaties en extra-isolerende dubbele beglazing.

De totale oppervlakte van de woning bedraagt ongeveer 60 m².

Plattegrond Badkamer Bisschopstraat 1.94 x 2.10

Bijlage 11 WBO en KWR

WBO

Het WBO is een telefonische enquête die tussen 1-4-2002 en 31-12-2002 gehouden is onder 100.000 huishoudens. De respons was 60%, voldoende om betrouwbare uitspraken te kunnen doen op het niveau van woningmarktgebieden.

Het WBO kent twee vragenlijsten: een uitgebreide normale lijst ten behoeve van het reguliere woningbehoefteonderzoek en een mini-lijst (ook wel 'verkorte' lijst genoemd), in omvang ca. 1/3 van de uitgebreide lijst. Deze laatste wordt gebruikt ten behoeve van 'oversampling' (extra respons om op deelgebied een grotere betrouwbaarheid te krijgen) of als een deelnemer dat speciaal wenst. De verkorte vragenlijst sluit aan bij de inhoudelijke prestatie-eisen van het Grote Steden Beleid (GSB) en het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV). In de lijst staan algemene vragen over de respondent, over de woning en de woonomgeving en over zijn of haar woonwensen, op basis van zijn of haar kennis en beoordeling.

Kwalitatieve Woning Registratie

De KWR is een uitgebreid steekproefonderzoek naar de kwaliteit van de bestaande woningvoorraad en woonomgeving in Nederland. Het onderzoek wordt eens in de 5 à 6 jaar uitgevoerd in opdracht van het ministerie van Vrom. Het 4e KWR (de KWR 2000) heeft plaatsgevonden in 1999-2002 (het veldwerk tussen oktober 1999-medio 2001).

Het onderzoek bestond uit een woninginspectie door een bouwkundige inspecteur en een telefonische enquête onder de bewoners van de onderzochte woningen. Gekeken is naar:

- de bouwtechnische kwaliteit (uitrusting, onderhoud en herstelkosten) van woningen;
- de functionele kwaliteit (bijv. aantal vertrekken, oppervlakte van vertrekken, de bereikbaarheid van de woning en de *geschiktheid voor ouderen*);
- de energetische kwaliteit (o.m. de isolatiegraad, de installaties voor verwarming en warmwater);
- de woonomgeving (o.a. voorzieningenniveau, sociale veiligheid, ruimtelijke kwaliteit).

In het onderzoek wordt tevens een aantal huishoudelijke kenmerken opgetekend met persoonlijke aspecten van de bewoners.

Via een bruto steekproef van 70.000 adressen (gebaseerd op gemeentegrootte, bouwjaarklasse en eigendoms categorie) komt men via een netto populatie van 15.000 adressen uit op een representatieve respons. Daarvan liggen er 7.500 in de grote steden, de overige 7.500 in de rest van Nederland.

De Kwalitatieve Woning Registratie (KWR 2000) komt tot de volgende resultaten als het gaat om de grootte van woningen.

	Aantal woningen	% van het totaal
Aantal kamers		
1-2 kamers	491.000	7%
3 kamers	1.196.000	18%
4 kamers	2.365.000	36%
5 kamers	1.742.000	26%
6 kamers	794.000	12%
Brutokern oppervlak (BKO) totaal eengezins-woningen		
< 50 m2	30.000	1%
50-75 m2	642.000	14%
75-100 m2	1.477.000	32%
100-125 m2	1.340.000	29%
125-150 m2	580.000	13%
> 150 m2	546.000	12%

Over de aanwezigheid van sanitair en verwarming vinden we het volgende:

	Aantal woningen	% van het totaal
Badkamer		
Alleen douche	3.621.000	56%
Bad en douche	2.859.000	44%
Aantal toiletten		
1	3.422.000	52%
2 of meer	3.099.000	48%
Ventilatie natte cel		
Raam	763.000	12%
Kanaal	3.778.000	58%
Mechanisch	1.970.000	30%
Verwarming		
CV	5.270.000	80%
Lokale verwarming	716.000	11%
Stads- of blokverwarming	602.000	9%

Bijlage 12 Pakketten onderzoek 'Geen drempel te hoog'

In de rapportage 'Geen drempel te hoog!' van de NWR (1994) werd onderzocht wat de geschiktheid voor ouderen was van de sociale huurwoningen in Zeeland en wat het beleid van gemeenten en corporaties was met betrekking tot aanpasbaar bouwen.

Voor de globale toets die werd uitgevoerd werden de basiseisen gebruikt van het Seniorenlabel. Alle complexen/sociale huurwoningen werden beoordeeld op basis van 1 referentiewoning per complex.

De genoemde basiseisen werden als volgt in de pakketten 1 t/m 7 (naar afnemende zwaarte) samengevoegd:

		Pakket >>>	1	2	3	4	5	6	7
1	Woonkamer, keuken, toilet/ douche en 1 slaapkamer op 1 woonlaag	X	X	X	X	X	O	O	O
2	De mogelijkheid om een traplift aan te leggen (o.a. een minimale trapbreedte 90 cm)						O	O	O
3	Aanwezigheid van centrale verwarming		X	X	X	X	X		X
4	Aanwezigheid van een buitenruimte van tenminste 4 m ²		X	X	X	X	X	X	
5	Dagelijkse voorzieningen binnen een loopafstand van maximaal 500 m		X	X	X	X	X	X	X
6	Tenminste 3 kamers; kamers = woonkamer + slaapkamers								
7	Entree zonder drempels of met drempels van max. 2 cm hoog		X						
8	Bezoekbaarheid toilet voor rolstoelgebruikers (niveau entree, toegangsdeur lange wand en opp. min. 90x120 cm)		X	X					
9	Hoofd- en toegangsdeuren hebben dagmaat van 90 cm (min. vrije doorgang 85 cm)		X	X	X				
10	Zonder treden naar de toegang		X	X	X	X	X	X	X
11	Afmetingen liftkooi (bij flatgebouwen) minimaal 80 cm breed en 140 cm diep								

Pakket 1 voldoet aan alle basiseisen en is bezoekbaar voor rolstoelgebruikers. De overige pakketten met woningen worden in het onderzoek aangemerkt als "niet geschikt voor rolstoelgebruikers en iets minder geschikt voor ouderen".

De resultaten van de toetsing voor elk van de pakketten is als volgt:

	Totaal	%	3 of meer kamers	%	Ouderen	Huur < f 510
Rolstoeltoegankelijk						
Pakket 1	446	2%	128	0,5%	98%	17%
Niet rolstoeltoegankelijk						
Pakket 2	981	3%	464	2%	84%	25%
Pakket 3	1.392	5%	694	2%	99%	32%
Pakket 4	3.980	14%	1.382	5%	83%	55%
Pakket 5	7.940	28%	5.291	19%	42%	44%
Pakket 6	8.444	30%	5.595	20%	19%	93%
Pakket 7	9.140	32%	5.976	21%	68%	60%